

ЧЕРВОНА СЕРІЯ

Валерій Пузік

МЕТЕЛИК І ТАНК

ХАРКІВ
«Фоліо»
2023

1938

— Матраци там.

Він повів світлом ліхтаря в куток велетенського підвалу.

— Беріть по два — спати буде зручніше. Відпочиньте з дороги, а зранку вам усе покажуть.

На столі горіли свічки.

— Кухня. Під столом консерви. Хліб у мішках на стіні. Там само — інший харч, але його треба варити. Часу немає.

Він низького зросту. Контури підборіддя ховаються за сивою бородою. Очі глибоко впалі. Юзя. Йому за п'ятдесят. На голові шапка-вушанка. Одягнений у фуфайку з великим коміром, ватні штани заправлені в биті, ще радянські, валянки. За спиною на ремені (через плече) повис автомат. Додаткові магазини до нього в кишенях розвантажувального жилету. ВОГи в підсумку.

— Сьогодні в нас спокійно, а завтра — як Бог дасть, — сказав Юзя, підійшовши до столу. Він дістав з кишені пачку сигарет без фільтру. Прикурив від свічки. Дим розповзався навколо нього. — Будьте як вдома...

Юзя ще трохи постояв, потім глянув на циферблат годинника, сказав, що йому час йти до своєї бійниці.

— Маріку! — крикнув він. — Вставай! Пішли... — і вдивлявся в темінь. Там, у глибині під стіною, хтось заворушився. Рухи чоловіка були повільні, він вилазив зі спального мішка, матюкався, намагаючи рукою свій калаш, що лежав десь поруч.

— А це хто? — запитав Марік.

— Новенькі...

— А-а-а... — Марік піднявся на свої дві, зробив кілька кроків до столу, махнув рукою до нас: — Здарова, мужики...

— Здоров! — відповіли ми.

Марік взяв із мішка буханку хліба, запхнув собі за пазуху. Консерви з ящика — у кишені.

— Йдемо?

— Ага!

— А ви, — звернувся Юзік до нас, — лягайте, завтра зранку вийдете на позиції. Зараз прийдуть хлопці, вони розкажуть що й до чого.

Корпуси цукрового заводу вже давно перетворилися на руїни. Його товсті стіни не витримали навали ворожих мінометників і зрештою попускали тріщини й місцями завалилися. До речі, завалилися вони у кращих традиціях апокаліпсису. Каркаси стелі все ще висіли бетонними плитами над головами — чекали момент, щоб упасти.

Завод — передова позиція. Якщо ворог візьме цей «форт», то без проблем рушить на Залісне, яке прямо за хутором Цукрове, усі двадцять хат якого вже давно віддимілися пожежами цієї війни. Від хутора залишилися лише руїни будинків, простріляні хвіртки й зораний воронками місцевий цвинтар. Незібраний сонях сухостоєм стояв у полі. Картинка невесела: гирло річки тонке, берег піщаний, через цю річечку до заводу підходять ворожі диверсанти й по ночах кошмарять. Спрацьовують наші розтяжки та міни, але ворог суне й суне. За ровами на сусідньому березі живуть «кроти», вони тусуються у своїх бліндажах і час від часу пострілюють у нашу сторону. Кілька разів їх накривала наша артилерія, проте орки все одно туди повертаються і продовжують рити та укріплювати. Із заводу ми контролюємо майже всі відрізки дороги й у разі танкового прориву можемо дати потужний бій. Мінні поля нам у цьому допоможуть.

— Від вас, — говорив ротний, — не потрібне тупе героїство. Від вас — чітке виконання наказів і збереження власних життів та позицій. Вогонь лише на ураження цілей. Бека в нас є, але треба економити. Якщо бачите ворожу групу, в тупу не валіть. Звіт арту — нехай накриє вона. Ви потім орків повідстрілюєте. Арта дієвіша. У нас «вісімдесятдвійки» та «стодвадцятки» за спиною. Хлопці тільки чекають команди, ніби на-таскані на фас пси, так що давайте їм відірватися, щоб бухати не почали. Пам'ятайте: піт артилериста береже кров піхоти. Ми — піхота. Хай працюють вони. Прийде час, і ви будете не раді набивати в магазини кулі...

Від нього тхнуло куривом і мазутом. Ротний — худий та жилистий пацан, на вигляд мав років тридцять — не більше. Він говорив з нами, поки їв ножем із банки сардини, як тільки закінчив, то провалився в темний кут підвалу й захропів.

— Завтра, — пробубонів чийсь голос із темряви, — підйом о п'ятій.

Ми лягали спати.

Ранок починався з вибухів та стрілянини.

— Двоє. За мною: ти й ти... — сказав ротний і показав пальцем на Лео й мене, — Будете на вежі.

Ми стиснули руками автомати й пішли. Напівприсядки ми виходили на поверхню.

— Там! — сказав ротний. — Бункер внизу. Йдіть по стежці у снігу. Пароль: «Гекате». Цифра — «вісім».

Лео кивнув головою.

Ротний підніс до губ рацію.

— Майкл — Різо.

— Майкл на зв'язку.

— До вас двоє. Новенькі. Введіть у курс справи.

— Плюс-плюс.

І ми побігли напівприсядки, гусячим кроком, до бункера.

— Сюди! — сказав бородатий.

Ми оббігли дугою руїну стіни з колонами, що самотньо підпирає небо, й завалились у тісну кімнатку.

— Здорова!

— Майкл! — сказав чоловік із біноклем.

— Лео.

— Фінчер.

— Добре, що приїхали.

Лео усміхнувся.

— Бородатий — то Ісус. Похожий?

— Та не дуже.

— І я говорю, що ні, але то таке...

— Що робити?

— Чекайте! Вони скоро лізтимуть. Розвідка казала. Скоро буде штурм.

Майкл знову визирнув у бійницю, приклавши до очей бінокль.

Кулемет стояв на поготові.

— Пароль знаєте?

— Гекате.

— Три?

— П'ять!

— Супер.

У сумі — вісім.

— Вони будуть лізти з-під мосту. Я давно говорив: підірвати його нахрін, а те, що залишиться, замінювати, а то... тільки очі мозолить.

Майкл потягнувся до рації.

— Точка «Міст». Як прийняв?

— Плюс.

— Будьте готові.

— Плюс-плюс.

Ми сиділи притиснувшись до стіни.

— Бородатий, дай їм скотч, а то до Раю не пустять.

Ісус кинув нам рулон.

— На броню ззаду й на рукав. Всяке може бути, головне, щоб свої не завалили, коли буде заміс. Більше намотуй, біль-

ше... біля Райських воріт перевіряють. Чим більше намотаєш, тим швидше потрапиш в Едем.

У повітрі засвистіли кулі.

— Звідки?

— То «кроти». Знову! Бісяться.

— Передай по радейке хлопцям, щоб випустили пару «кабанчиків».

Майкл кивнув до Ісуса.

— Різо — Майклу.

— На зв'язку.

— «Кроти» кошмарять.

— Зараз.

У рації зашипіло.

— Для профілактики «п'ятьорочку»! — голос Різо в ефірі.

— Плюс-плюс.

Я рахував до двадцяти чотирьох. Хотів прикинути, наскільки далеко стоять «стодвадцятки». «Кабанчиками» називають міні лише цього калібру. На п'ятнадцятий приземлилася перша, і вибухова хвиля припинила діяльність «кротів». Вони розбіглися хто куди, ховаючись від наступних наших «подарунків».

— Шух! Поправка. П'ятдесят вліво. Випускай усі.

— Плюс.

...і ще чотири міні приземлилися вздовж бліндажів кротів.

Майкл сміявся.

— Тільки димок піднявся.

Година тиші.

Дві.

Три.

Ми міняли один одного біля бійниці й оглядали територію біля мосту.

Руху немає.

— Може, вночі лізтимуть?

Ісус закурив. Він сидів на цинку з патронами й випускав кільця диму, весь погруз у свої думки, був десь далеко, мабуть, вдома.

— Головне, — казав Майкл, — не кіпішувати. — Треба класити цільно. У них там зараз працює група Чеха. Він своїх не жаліє, тупо пускає всіх на фарш. Я взагалі дивуюся, чому його ще не завалили свої. Якби наш ротний був таким дебілом, то давно лежав би під табличкою «тимчасово невстановленого героя України». Закопав би живцем ось цими руками, — і показував свої мозолисті велетенські руки.

У повітрі засвистіло, й через секунду міна вибухнула в районі цукрового заводу.

— Звідки? — голос Різо в рації.

— Не можу сказати. Не бачив.

Знову засвистіло.

Майкл встиг сказати:

— Почалося!

Це звучало, ніби в голлівудському кіно, коли головний персонаж дивиться героїчно в кадр і під тривожну музику сповіщає чи констатує факт небезпеки.

Знову пролунав вибух.

Біля нас.

— А що «кроти»?

Ісус повернувся до окопів «кротів» і пильно вивчав їхні рухи через бінокль.

— Та х*й його знає. Щось там мутять. У буржуйках палять. Придурки.

— Скільки до них? — поцікавився Лео.

— Щонайбільше кілометр, — сказав бородатий. — Хочеш подивитися?

— Давай!

Ісус передав бінокль Лео, і той виглянув з бійниці.

Десь затріщав кулемет. Лео здригнувся. Він лупив зовсім поруч.

— Не боїсь! Свої... — сміявся бородатий, притискаючи автомат й визираючи у бійницю.

Ісус пустив пару черг у бік моста — так просто, аби випустити пар.

— Вони не підуть, — сказав пізніше до Майкла, — сенсу немає. Ми їх у річці всіх перемелимо. Міст треба підірвати. Вони будуть лише кошмарити, а толку мало. Їх треба крити артою.

Майкл помовчав трохи і додав:

— Я до Різо.

— Давай!

Майкл вийшов на вулицю, стрибнув в окоп, пробіг вздовж стіни з цифрами 1938 і зник у чорній дірі за брилами бетонних плит.

Знову приземлилося кілька «сто двадцятих». Вони завалили укриття порожнього бліндажа, що стояв облаштований трохи ліворуч нашої позиції. Осколки засвистіли в повітрі. Було чути, як вони продірявлюють сталь та застрягають у цеглі.

— Фінчу, про що думаєш?

Я теребив у руках сигарету, дивлячись на ящик гранат під стіною.

Підняв погляд на Лео.

— Думаю, зима буде довгою...

Ісус усміхнувся:

— Амінь!

Минулого тижня вони лізли з посадки. Кожної ночі — дві-три групи. Замінювали водонапірну башту й підірвали її. Підлазили майже впритул. У тупу розстрілювали. Прощупували. Хотіли обійти. Юзя секрети розставив, хлопці — розтяжки, до ранку кошмарики працювали, половину на фарш пустили, половина утекла. Засцали. Відступили. Юзіку пам'ятник тре поставити. Він знає округу як свої п'ять пальців. Він ріс тут. Працював на цьому заводі імені Владіміра Ілліча Леніна.

Зміст

БЕЗДОМНІ ПСИ. Оповідання: 2016 рік	3
1938	5
Мазура	15
Арсен	44
Бездомні пси	74
КОВЧЕГ. Есеї та оповідання: 2018–2020 рр.	81
Лист Сенцову	83
Я бачив його живим, мертвим і знову живим	85
Різдво нації	90
Сезон дев'яносто дев'ятого, або Команда мрії	
Валерія Лобановського	97
Не можна класти поранених у швидкі	105
Глибина річки в середній течії	109
Чорний джип	115
Сенцову. Лист з України	121
Зустрінемося в День Незалежності	123
Поза межжя	125
Я — Олександр Довженко	127
УРЕ, або «Рассказы о революционерах»	134
Одеса вечірня	142
Потоки	145
Ковчег	147
#war_note: війна від першої особи	149
Окопозалежність	152
ЧЕРВОНОЮ ЦЕГЛОЮ. Поезії: 2021 рік	155
«Перед новим роком...»	157
«Знову говориш, що зроблена із заліза...»	158
«Середина зими...»	158

«Винайдення мови...»	158
«Хто викинув тебе, ніби рибу...»	159
«Дивись, — каже, — гори дихають...»	160
«Під дахом гірського будинку живуть вітри...»	160
«Лягаєш на вітер...»	161
«Паралельні світи не перетинаються, навіть якщо війна...»	162
«Він танцював під пісню “Лілі Марлен”...»	163
«Давай зізнавайся, друже...»	164
«У цьому і є сенс...»	165
«Як ти її пам’ятаєш...»	166
«Тихо...»	167
«Як там у пісні...»	169
«Серце моє, чуєш мене? — я тут...»	170
«Вірші стають однотипними, ніби пустеля навколо і всюди пісок...»	170
«Скільки разів...»	170
«Чорне тло. Голос...»	172
«Десь тут сходяться лінії...»	173
«Поверни...»	174
«Дід приходив до мене вві сні...»	175
«Стояли...»	176
«Втрат немає...»	176
«Колись вийдуть усі звірі з цього звіринця...»	177
«Крізь серце її тече ріка...»	178
«Пам’ять, малий, тебе триматиме...»	178
«Допиши це речення до кінця...»	179
«Ночі холодні туманом огортають стежки...»	180
«Цей вірш проживе не більше доби...»	181
«З кожним роком...»	182
«Час відбиває ритм серпневим дощем...»	183
«Немає сенсу писати книжки, які ніхто не прочитає...»	183
«Кожна осінь...»	183
Книжки про війну і літературні фестивалі	184
«І скільки б ти не беріг свої сни...»	186
«Втрачені сни і їх голоси...»	187
Три медалі в шухляді	187
«Як згадувати їхні імена...»	188